

ORD OG BEGREBER FRA 2. VERDENSKRIG OG BESÆTTELSEN.

Alsang:

Begrebet opstod kort tid efter besættelsen i Aalborg og spredte sig som en steppebrand over hele landet, og bestod i, at folk stævnedes sammen og sang fædrelandssange som f.eks.:

„I Danmark er jeg født“ og „Du danske mand“.

På Chr. X's 70 års fødselsdag 26/9 1940, blev kongesangbogen udgivet og den brugtes i stor udstrækning ved alsangstævnerne.

Algang:

Vist nok et Fredericiansk begreb som alternativ til alsangen, der gik ud på, at man i flok spadserede 5 km. ud af strandvejen mod Snoghøj og tilbage igen. En tur der skulle gås på under 90 minutter.

Ausweiss:

En slags pas eller passerseddel tyskerne krævede for at man kunne komme ind og ud af byen. Indførtes efter at den danske regering var gået af i 1943 efter forudgående oprørsstemning i befolkningen og værnemagten indførte undtagelsestilstand.

BBC:

British Broadcasting Corporation. Den britiske radiofoni, grundlagt 1922 som privat selskab, fra 1926 under Post Office (postministeriet). Under besættelsen sendte BBC udsendelser på dansk til Danmark. Udsendelserne startede morsetegnet ...- spillet på pauke. Herefter spillede fanfaren fra Prins Jørgens March. I forbindelse med udsendelserne blev sendt kodemeddelelser til modstandsbevægelsen i form af hilsener. F.eks.: "Vi bringer en særmelding: Der er hilsen til til Karen, Vera, Birthe o.s.v." Når f.eks navnet Vera blev nævnt, vidste en bestemt modstandsgruppe, at der samme nat ville komme et engelsk fly og nedkaste materiel i deres nedkanstningsområde. Udsendelserne indledtes med fanfaren fra Prins Jørgens March.

Som pausesignal brugte stationen morsetegnet V for Victory. Tre prikker og en streg. ... -, der også var Churchils kendemærke.

Det var også fra BBC frihedsbudskabet lød om aftenen den 4. maj 1945 om, at de tyske tropper i Holland, Nordvesttyskland og Danmark havde overgivet sig.

CB korpset (Føl):

CB korpset (Civilbeskyttelsen), oprettedes ved lov af 1938, for at hjælpe civilbefolkningen ved hospitaler, brandvæsen og politi. De der indkaldtes til korpset kaldtes under besættelsen for føl i folkemunde, fordi de var stillet til rådighed for politiet og fulgte i hælene på en "voksen" politibetjent. De startede med nogle få timers undervisning i politiarbejde, var i starten iklædt gule kedeldragter. Senere fik de skråhue, og en rigtig uniform med grønt armbind.

Da politiet blev taget af tyskerne, benyttedes CB'erne især til at kontrollere mørklægning og assistere ved tilflugtsrum o.l.

Værnepligtige, der ikke blev indkaldt til aftjening af militær værnepligt inden for 10 år, kunne indkaldes til at deltage i civilbeskyttelsestjeneste. CB-organisationen blev senere til civilforsvaret med Civil Forsvars-loven i 1949.

Leder af civilbeskyttelsen i Fredericia under besættelsen var Peder Hansen Christensen, kaldet "Peder Politi" . der bl.a. sammen med politimesteren, udarbejdede planer for mørklægningen m.v. .

Clearingsmord:

Tyskernes terrormord på tilfældige uskyldige personer som hævn for bl.a. frihedskæmpernes likvidering af stikkere.

Den danske Brigade:

Brigade uddannet i Sverige under besættelsen. Brigaden kom til Danmark umiddelbart efter befrielsen.

Feltmadras/tyskertøs:

Betegnelsen for de piger der havde samkvem med de tyske soldater.

Over 5.000 børn blev født som følge af forbindelsen mellem danske kvinder og tyske værnemagtssoldater.

Det var de færreste af pigerne der sympatiserede med nazismen og derfor fungerede som egentlige landsforræddere. En del var egentlig prostituerede, men størsteparten var unge, måske lidt naive, piger der forelskede sig i en ung tysk soldat uden at tænke på konsekvenserne.

Mange af pigerne blev straffet ved at blive klædt nøgne og få håret klippet af.

Frikorps Danmark:

Militær enhed på ca. 1000 danske frivillige under det tyske Waffen SS. Oprettet sommeren 1941 af SS og DNSAP (Nazisterne) kort efter det tyske angreb på Sovjetunionen med kamp på østfronten som formål. Korpsets første chef var oberstløjtnant C. P. Kryssing, der februar 1942 afløstes af kaptajn løjtnant C. F. von Schalburg, som samme år afløstes af kaptajn løjtnant K. B. Martinsen. Opløst 1943 p.gr. af store tab og ringe tilgang. Resterne af korpset indgik i SS-afdelingen Panzergrenadier Regiment.

Gestapo:

Gestapo (Geheime Staatspolizei), var tyskernes hemmelige statspoliti, oprettet 1933 i Preussen af Göring, i de øvrige tyske lande af Himmler. I 1936 forenedes Gestapo med rigssikkerhedsvæsenet, der beherskedes af SS og tjente til hensynsløs undertrykkelse af nazismens modstandere, efterhånden også i de besatte lande. Gestapo havde uindskrænket magt og var uafhængigt af justits- og forvaltningsmyndighederne. Gestapochef i Danmark fra 1943 var SS-general Günther Pancke, men Otto Bovensiepen var den egentlige ansvarlige for bekæmpelsen af modstandsbevægelsen. Gestapos hovedkvarter i København var Shellhuset. Gestapo holdt heri området til på Staldgården i Kolding hvor også forhør af tilfangetagne modstandsfolk fandt sted med tortur.

Henrettelser

En del af de modstandsfolk der blev taget af gestappo, evt. fordi de var blevet stukket af landsforrædere (stikkere), dømtes til døden. Mange blev ført til København og henrettet ved skydning i Ryvangen, hvor der nu er indrettet en mindelund. Inden da måtte de gennemgå strenge forhør med tortur. Et af disse tortursteder var Staldgården ved Koldinghus. I København blev Shellhuset brugt som både fængsel og forhørssted. Fangerne var anbragt i øverste etage og skulle danne skjold mod engelske luftangreb.

Frihedskæmperne der døde under frihedskampen, fik senere en broncemedaljon anbragt på gravstenen med teksten: "Faldet i Danmarks frihedskamp 1940-1945".

Hipo:

Hipokorpset, der er afledt af det tyske Hilfspolizei (hjelpepoliti), betød af danske landsforrædere der gik i tysk tjeneste og var en særlig afdeling af Schalburgkorpsets efterretningstjeneste. Det blev oprettet efter tyskernes fjernelse af det danske politi 19. september 1944. En del af medlemmerne bar sorte uniformer. Hipo'erne var hadede og frygtede på grund af deres mishandlinger af og terror over for danske statsborgere. Det var hovedsageligt dårligt begavede personer med trang til at udøve magt der søgte ind i korpset. Hippoerne havde fra februar 1945 til huse på Hannerup Pavillon og indtil for få år siden kunne man læse deres navne, som de havde indridset i murstenene. Navnene forsvandt da muren på et tidspunkt blev malet.

De fik til hovedopgave at bevigte banegården og udøve kontrol mod befolkningen. De patruljerede i grupper på fem, undersøgte folk og forlangte at se deres legitimationskort. Korpset blev opløst ved befrielsen 5. maj 1945.

De hvide busser:

I slutningen af krigen lykkedes det den svenske greve Folke Bernadotte at få reichsführer Himmlers tilladelse til, at samle alle norske og danske koncentrationslejr-fanger i Neuengammelejren. Det lattede problemet med at få røde korpsspakker frem til fangerne betydeligt, og de første svenske konvojer af busser, der var malet hvide og forsynede med røde kors på sider og tag, kunne køre afsted mod lejren med medicin og nødhjælpsspakker i marts 1945. Næsten 10.000 norske og danske fanger befandt sig nu i lejren. Krigen gik mod sin afslutning. 18. april udgik der meldinger om, at danskerne nu havde en chance for at redde landsmænd ud af Neuengamme og Danmark tilsluttedes aktionen. Den 19. april fik man tilladelsen til at føre fangerne fra Neuengamme til Frøslevlejren og

derfra videre til svenske enterneringslejre, hvor de skulle opholde sig til krigen var slut. En mægtig redningsaktion sættes i værk, hvori også danske rutebilvognmænd stillede busser til rådighed. I lange kolonner bevægede den lange buskolonne sig mod Neuengamme og den 20. april kunne den første store konvoj med alle raske og de mindst svækkede fanger afgang mod Danmark og Sverige, og i løbet af to døgn lykkedes det at evakuere samtlige nordiske fanger, hvoraf mange var så udhungrede, at de bare var skind og ben, såkaldte muselmænd.

Illegale blade:

Små blade eller hæfter på et par sider, trykt i små oplag som regel på en duplikator. De brugtes f.eks. til at advare folk i modstandsbevægelsen mod tysksindede personer. I Fredericia udkom Landsoldaten fra jan-marts 1943 og afløstes af Patrioten.

Kollaboratør:

Person der samarbejdede med fjenden - Landsforrædder.

Koncentrationslejr:

Forkortes ofte KZ lejr. Interneringslejre for civilbefolkning. Lejre hvor især krigsførende magter indsatte fjendtlige eller politiske modstandere uden dom og på tidsbestemt tid. Under Hitler blev nogle lejre efter 1941 indrettet som udryddelseslejre for jøder og andre uønskede menneskeracer. Lejrene Belzec, Sobibor og Treblinka og Chelmno var rene udryddelseslejre. Andre som Auschwitz-Birkenau og Majdanek var både KZ lejre og udryddelseslejre.

KZ lejrene tjente bl.a. som opdragelsesanstalter, straffelejre, og arbejdslejre. Lejrene var berømte for deres brutalitet, og mange fanger døde af sult og udmattelse. Kendte KZ lejre var Dachau, Buchenwald, Sachsenhausen, Groß-Rosen, Flossenbürg, Neuengamme, Ravensbrück, Mauthausen, Bergen-Belsen, Dora-Mittelbau, Emslandlager Natzweiler, og Stutthof. I mange af lejrene sad danske modstandsfolk og folk fra politiet. Mange af disse reddedes i 1945 af den svenske greve Folke Bernadottes hvide busser.

Likvidering:

Udryddelse af en modstander. Betegnelsen for modstandsbevægelsens drab på stikkere under besættelsen.

Sabotage:

Meningen med sabotagen var at beskadigelse og ødelæggelse af produktion og produktionsmidler, trafikmidler, bygninger m.m. der havde betydning for den tyske besættelsesmagt, samt at genere den tyske krigsmaskine mest muligt. Sabotørerne fik deres sprængstoffer og våben fra England. De blev om natten nedkastet fra fly på bestemte områder. I Fredericiaområdet fik især jernbanesabotagen betydning. Den 29 august 1943 medvirkede sabotagen til det endelige brud på samarbejdet med besættelsesmagten.

Schalburgtage:

Schalburgkorpset, som udførte schalburgtagen, havde navn efter C.F. von Schalburg, og bestod af danske landsforræddere der efter 30. december 1943 optrådte med modsabotage i Danmark. De skulle hovedsageligt ødelægge de steder der ramte Danskerne hårdest. I Fredericia blev bl.a. Fredericia Teater med biografalen Bio, samt hotel Landsoldaten schalburgteret. Krigsvigtige industrier var undtaget fra schalburgtage. Meningen var at gøre sabotagen upopulær, men man opnåede kun den modsatte virkning. En af schalburgtagegrupperne var Peter-gruppen, der bl.a. stod bag schalburgtagen mod hotel Landsoldaten.

Sommertid:

Sommertid betyder, at man indfører en speciel tid om sommeren i forhold til normaltiden. Normalt vil det sige, at man stiller urene 1 time frem. Formålet har i visse perioder været at udnytte dagslyset bedst muligt. Første gang man havde sommertid i Danmark var i 1916 under 1. verdenskrig.

I 1940, under besættelsen, indførtes sommertid igen, for at få dansk tid i overensstemmelse med tyske tid.

1940 havde man sommertid fra 5. maj resten af året.

1941 havde man sommertid hele året.

1942 havde man sommertid fra 1. januar frem til 2. november.

1943 fra 29. marts til 4. oktober.

1944 fra 3. april til 2. oktober.

1945 fra 2. april til 15. august.

Man sluttede med at have sommertid i 1948. Når den blev bibeholdt nogle år efter besættelsen var det for at spare energi.

Spærretid:

Indskrænkning i borgernes bevægelsesfrihed. I spærretiden måtte ingen uden speciel tilladelse, færdes ude. Indført fra 19/9-1944 til 15/10-1944.

SS:

SS står for Schutzstaffel, dvs. beskyttelsesafdeling og var en frygtet nazistisk sortuniformeret organisation. SS udskildtes i 1925 fra SA (Sturmabteilung) og blev et særligt elitekorps. I 1929 overtog Himmler ledelsen indflydelsen voksede stærkt. Det var SS der oprettede og ledede koncentrationslejrene, den første oprettedes i Dachau, marts 1933. SS stod også for, SD (Sicherheitsdienst), under Heydrich, der overvågede den tyske befolkning. SS stod under 2. verdenskrig for den nazistiske terror i Tyskland og i de tyskbesatte lande, og forsøgte at udrydde jøderne totalt under Adolf. Eichmann. Særlige afdelinger var militærorganisationen Waffen SS, der trådte i funktion 1938, og Gestapo SS, der fra 1944 overtog ledelsen af den militære efterretningstjeneste.

Stikker:

Dansk landsforrædder der f.eks. for penge angiver en modstandsmand til Gestapo.

Undtagelsestilstand:

Betegnelsen for perioden fra 28/8-1943 til 6/10- 1943, hvor det tyske militær indførte militær undtagelsestilstand og overtog kontrollen over de offentlige myndigheder.

Vagtværn:

19. september 1944 blev politiet sat ud af spillet af den tyske værnemagt og mange politifolk sendt i koncentrationslejre. 2 dage senere vedtog de handlende og beboerne i Gothersgade, at de ville oprette et privat vagtværn der skulle patrullere om natten mellem kl. 21 og 6. Værnemagten var selv interesseret i at der var nogle der kunne opretholde ro og orden og udleverede knipler til formålet.

Vagterne blev udstyret med stålhjelme, knipler, lygter og fløjter og fungerede fra den 22 september og frem til 19 oktober, hvor det erstattedes af et kommunalt vagtværn på 33 mand under kommando af kaptajn Zeilau. Han var kommet fra De vestindiske Øer, hvor han havde været den sidste kommandant. Vagtværnet havde blålige uniformer med tilhørende kasket og hvidt armbind. De var udstyret med en knippel og en fløjte. Zeilovs vagtværnet fungerede frem til befrielsen.

Værnemager:

Værnemagerne var landsforræddere der, for at tjene store penge, arbejdede for tyskerne eller handlede med dem.